

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารงานต่าง ๆ คือ ผู้นำ หน่วยงานใดมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน หน่วยงานนั้นย่อมประสบความสำเร็จ (ซารี มณีศรี. 2542 : 135) และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผล ประสิทธิภาพของผู้นำส่วนใหญ่เป็น พฤติกรรมผู้นำ ซึ่งหมายถึงการแสดงออกของผู้นำที่มีความเหมาะสม เพื่อเอาชนะใจลูกน้อง (ธงชัย สันติวงษ์. 2533 : 204)

ลักษณะการบริหารงานในยุคโลกาภิวัตน์ มีหลักเกณฑ์การบริหารค่อนข้างพัฒนาไปทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งได้มีการมุ่งเน้นเรื่องมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารงานมากขึ้น นักบริหารชั้นนำได้พบแนวทางการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพว่า การบริหารอย่างเดียวไม่สามารถจะประสบความสำเร็จได้ ถ้าขาดความร่วมมือของผู้ร่วมงาน ผู้บริหารที่ดีต้องสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนร่วมงาน

ผู้บริหารการศึกษาเป็นหลักชัยของหน่วยงานทางการศึกษา และเป็นดวงประทีปของผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะ เป็นนักพัฒนาหน่วยงาน อย่างมีเป้าหมาย มีหลักการ มีเหตุผลและก้าวทันความเปลี่ยนแปลง (บัญชา อิงสกุล. 2543 : 15) รวมทั้งมองเห็นถึงการใช้อำนาจผู้นำ ในการปฏิบัติงาน ในรูปของการบูรณาการ ทั้งบุคคลและกลุ่มบุคคล ทั้งหน่วยงาน ของภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการ การปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ ของสังคม โลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ระบบการพัฒนาบุคลากร แต่ละหน่วยงานควรได้รับการสนับสนุนให้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ จนกลายเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างจริงจัง ทั้งทางตรงและทางอ้อม จะทำให้เกิดผลดีต่อการจัดการศึกษา ตามแผนการศึกษาชาติ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

พฤติกรรมผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับความสำเร็จ ในงานด้านต่าง ๆ ขององค์การ ผู้นำที่ไม่มีความสามารถ ย่อมจะเป็นผู้นำที่ทำลายขวัญของคณงานต่าง ๆ และจะเป็นผลทำให้

งานด้านต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้นำที่มีความสามารถ อาจจะมีผลทำให้เปลี่ยนลักษณะของคนงาน ให้กลับกลายเป็นกลุ่มที่มีความขยันขันแข็ง และช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ (ธงชัย สันติวงษ์. 2530 : 410)

จุดมุ่งหมายของหน่วยงานทุกแห่งก็คือ การให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนทำงานให้องค์กรเต็มที่และบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ให้มากที่สุด โดยความเชื่อว่าการจะให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้นั้น ขึ้นอยู่กับสภาพความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะ เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแล้วจะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความกระตือรือร้นและขยันหมั่นเพียรที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ปฏิบัติงานไม่มีความพึงพอใจในการทำงาน ประสิทธิภาพของงานก็จะอยู่ในระดับต่ำ ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ก็ไร้ความหมาย เกิดผลเสียหายแก่หน่วยงานได้ (สุทัศน์ คุรงค์เรือง. 2540 : 1)

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้น นับว่ามีค่ายิ่ง สำหรับผู้ปฏิบัติงานทุกคน เป็นเรื่องที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจ นำมาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์และปรับปรุงงานให้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นผู้บริหารทุกระดับ นอกจากจะมีหน้าที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ วางแผนงาน จัดองค์การ วินิจฉัยสั่งการ ประสานประโยชน์ของบุคคลและองค์การ ตลอดจนเป็นตัวอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะลืมเสียมิได้คือ การโน้มน้าวจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานให้ประสานสามัคคี และมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อพลังที่จะนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (อำไพ อินทรประเสริฐ. 2532 : 1) ทั้งนี้หากบุคคลที่มีความพึงพอใจในการทำงานที่ตนปฏิบัติแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการที่จะปฏิบัติงาน ที่ปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลไม่พอใจในการปฏิบัติงานแล้ว ขวัญและกำลังใจก็ตกต่ำ ความเบื่อหน่าย ท้อถอยจะเกิดขึ้น ผลงานที่ออกมาจะขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากแก่องค์กรหลายประการ (อุไรรัตน์ ชนะบำรุง. 2539 : 3)

องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ ก็คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ เป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานนั้น ต้องทำหน้าที่ รวมพลังทั้งหลาย เพื่อให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะนำมาซึ่งผลสำเร็จของการบริหารงาน เพราะเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้น ชักจูงและชี้แนะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผู้นำจะต้องดำเนินการในภารกิจที่รับผิดชอบ บริหารงานโดยให้ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ผู้เกี่ยวข้อง ภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้นำที่ต้องสนใจเป็นพิเศษ คือการสร้างบรรยากาศขององค์กรที่พึงประสงค์ เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

ซึ่งจะทำให้เกิดผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความพึงพอใจ มีความยินดี ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ (พันธ์ศักดิ์ สติระ. 2538 : 2 - 3)

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มีประชากรในลักษณะหลากหลาย มีสถานศึกษาที่อยู่ในชุมชนในหลาย ๆ ลักษณะและมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เช่นอำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว และอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สถานศึกษาที่อยู่ในอำเภอที่กล่าวมา จะมีลักษณะเป็นแบบสังคมเมือง เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับ กรุงเทพมหานคร ส่วนอำเภอท่าตะเกียบ อำเภอสนามชัยเขต และ อำเภอพนมสารคาม สถานศึกษาที่อยู่ในเขตอำเภอเหล่านี้จะเป็นลักษณะ เป็นแบบสังคมชนบท เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมชนบท และนอกจากนั้นในจังหวัดฉะเชิงเทรายังมีชุมชนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม อยู่กันอย่างหนาแน่นในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ดังนั้นสถานศึกษาในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จึงมีครูสายงานการสอน และสายบริหารสถานศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่จำนวนหนึ่ง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จังหวัดฉะเชิงเทราประกอบไปด้วยประชากรครูที่มีความหลากหลาย จึงเป็นกลุ่มประชากรที่น่าสนใจ และเป็นกลุ่มที่น่าทำการศึกษาถึงพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาค้นคว้า โดยการรวบรวมหาข้อสรุป ซึ่งเป็นคำตอบของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา ว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับ ความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นลักษณะใด เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนเป็นการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และบังเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป ตามแนวความคิดของ ฮัลปีน (Halpin, 1966 : 103) ซึ่งแยกออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ ผู้นำแบบกิจสัมพันธ์ และ ผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ ส่วนความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น ผู้วิจัยยึดกรอบแนวความคิดตามทฤษฎีของ เฮิร์ซเบิร์ก

(Herzberg. 1959 : 113 - 115)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัด
ฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ พฤติกรรมผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์และแบบกิจสัมพันธ์
ของผู้บริหารสถานศึกษา กับความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา
และบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะทำให้ผู้บริหารในวงการศึกษาขั้นพื้นฐานและ
การบริหารงานบุคคล สามารถนำเอาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำมาปรับพฤติกรรมบริหาร
ให้บรรลุเป้าหมายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถ
นำเอาความรู้ด้านพฤติกรรมผู้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานของครูใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา 2 ด้าน กับความพึงพอใจคือ

1.1 พฤติกรรมผู้นำด้านมิตรสัมพันธ์ และด้านกิจสัมพันธ์

1.2 ความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 เป็นครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 เป็นครูในสถานศึกษาที่ผู้บริหารคนปัจจุบันดำรงตำแหน่งและปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

2.3 เป็นครูสอนประจำการและปฏิบัติงานในสถานศึกษานั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

3.1 พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งเป็น

3.1.1 พฤติกรรมผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์

3.1.2 พฤติกรรมผู้นำแบบกิจสัมพันธ์

3.2 ความพึงพอใจในการทำงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ด้าน

3.2.1 ความสำเร็จของงาน

3.2.2 การได้รับความยอมรับ

3.2.3 ลักษณะของงานความรับผิดชอบ

3.2.4 ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

3.2.5 สภาพการทำงาน

3.2.6 นโยบายและการบริหาร

3.2.7 การปกครองบังคับบัญชา

3.2.8 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

3.2.9 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมผู้นำ หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทราใน

2. ลักษณะดังนี้

1.1 พฤติกรรมผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทราว่า ผู้บริหารสถานศึกษาของตนได้แสดงออกในด้านความเป็นมิตรที่ดี ความไว้วางใจ ความสนใจ และเอาใจใส่ ต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงาน ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ความสนิทสนมซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด (ธนัทพงศ์ ธนพุทธิวิโรจน์. 2532 : 5)

1.2 พฤติกรรมผู้นำแบบกิจสัมพันธ์ หมายถึง การแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดฉะเชิงเทราว่า ผู้บริหารสถานศึกษาของตนได้แสดงออกถึงความสัมพันธ์กับครูในด้านความเข้าใจในการดำเนินงาน ตามนโยบาย ระเบียบแบบแผนด้านการติดต่อสื่อสาร การประสานงาน รวมทั้งวิธีการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด (ธนัทพงศ์ ธนพุทธิวิโรจน์. 2532 : 5)

2. ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกของข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เกี่ยวกับด้านความสำเร็จของงาน การได้รับความยอมรับนับถือ ลักษณะของงานความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน สภาพการทำงาน นโยบายและการบริหารงาน การปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (ธนัทพงศ์ ธนพุทธิวิโรจน์. 2532 : 6)

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนในระดับขั้นพื้นฐาน (ซึ่งสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะมี 4 ช่วงชั้น ซึ่งแบ่งตามการปฏิรูปการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ช่วงชั้นที่ 2 ทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ช่วงชั้นที่ 3 ทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ช่วงชั้นที่ 4 ทำการสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้หมายถึงสถานศึกษาที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 และไม่เกินช่วงชั้นที่ 3 ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ครูใหญ่ , อาจารย์ใหญ่ , ผู้อำนวยการ) ในจังหวัดฉะเชิงเทราและได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษานั้น มาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

5..ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดฉะเชิงเทรา และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี